

Arbeid is er voor iedereen, zegt de Participatiewet. Maar wanneer start in het voortgezet speciaal onderwijs het proces van arbeidstoeleiding voor zmlk-leerlingen en hoe verloopt dat proces?

Van zmlk-onderwijs naar werk

Door Pieter Reintjes

‘Als school zijn wij verantwoordelijk voor de arbeidstoeleiding van onze leerlingen. Wij hebben hen al die jaren gevolgd en wij starten het proces. Maar het is hun proces, waarin zij zo mogelijk beslissen wat er gebeurt,’ zegt Anke Verslagers. Zij is stagecoördinator op de Van Voorthuissenschool en begeleidt de leerlingen en hun ouders.

Uitstroombestemming

‘Als stagecoördinator organiseer ik alles rondom de einduitstroom van onze leerlingen. Ik ben de contactpersoon voor leerlingen, hun ouders, collega’s, de Commissie voor de Begeleiding, directie en voor de vervolgvoorzieningen. Als de leerling op het voortgezet speciaal onderwijs (vso) komt, stellen we binnen zes weken de uitstroombestemming vast. Gaandeweg de vso-leerjaren worden de taken steeds moeilijker en de leerlingen zelfstandiger. Die bestemming kan dan worden bijgesteld. Mijn taak begint bij de uiteindelijke uitstroom, wanneer de leerling zestien jaar gaat worden.’

Ouders

‘Allereerst organiseren de interne begeleider en ik een voorlichtingsavond voor de ouders, want voor hen is het proces van plaatsing net zo intensief als voor de leerlingen. Ouders zijn gewend alle zorgtaken op zich te nemen, maar moeten nu gaan nadenken over wat het betekent hun kind zo zelfstandig mogelijk te maken en hun sociale redzaamheid te vergroten, zodat zij zo goed mogelijk kunnen worden geplaatst. Ik zeg altijd: we moeten de navelstreng doorknippen en soms is het gewoon doorhakken, want het is voor iedereen een intensief proces.’

Groepsstage

Als de leerlingen zestien jaar worden, begint de voorbereiding op vier groepsstages. Onder andere via stagelessen en excursies naar de stageplek. Deze groepsstages zijn bedoeld om de leerlingen arbeidsvaardigheden bij te brengen, bijvoorbeeld in het groen of in de horeca.

Anke: ‘In onder andere de stage-

lessen wordt het vaak aanwezige irreële zelfbeeld omgebogen naar een realistischer. Zo wilde een leerling graag archeoloog worden, maar hij kreeg te horen dat een universitaire opleiding geen haalbare zaak was. We hebben hem toen duidelijk gemaakt dat er mogelijkheden bij de vrijwillige archeologen waren. De leerling mocht meewerken en accepteerde zijn situatie: we kijken samen wat er wel mogelijk is.’

Individuele stage

Vanaf zeventien jaar werkt de leerling toe naar zijn individuele stage, ofwel de plaatsingsstage, twee dagen per week.

Anke: ‘In de leerlingbesprekingen en stagelessen kijken we naar de kwaliteiten en de voorkeuren van de leerling. In de stagelessen bespreek ik alles samen met alle leerlingen, zodat ze van elkaar weten wat er speelt en zij ook van elkaar leren. Gaandeweg worden zij ook nieuwsgierig naar elkaars processen en op dat moment gaan we op bezoek bij elkaars stageplekken. Daardoor hebben ze de plaatjes beter in hun hoofd en weten ze waarover ze praten.’

Toekomstgesprek

Vier maanden voordat de leerling zeventien jaar wordt, worden in een toekomstgesprek ook de ouders bij de einduitstroom betrokken. Zij krijgen een beeld van de mogelijkheden, beperkingen, wensen en van de talenten van hun kind.

Anke: ‘Leerlingen met autisme willen vaak niet bij dat gesprek aanwezig zijn, want dat brengt onrust met zich mee. Hun referentiekader is vaak zo klein dat zij die keuze niet

zelf kunnen en willen maken. Zij vertrouwen erop dat wij en de ouders de allerleukste plek uitzoeken.

Van onze leerlingen stroomt vijf procent uit naar een vorm van beschut werken of het vrije bedrijf, al dan niet met een jobcoach. 95 procent gaat naar een vorm van dagbesteding. Daar wordt voor leerlingen met autisme een rustige werkplek gecreëerd, er is begrip voor het autisme en men kijkt naar het niveau. Het werk bestaat meestal uit het maken van verkoopbare producten, in welke vorm dan ook. Het is participeren zonder tijds- en werkdruk.’

Loonwaarde

Aan de arbeidstoeleiding naar het reguliere bedrijfsleven zitten nogal wat haken en ogen, vindt Anke. ‘Mensen met een beperking zijn erg afhankelijk van de loonkosten-subsidie en belastingvoordelen die reguliere bedrijven krijgen. Iemand met een beperking kost tijd en energie. Zijn loonwaarde, zijn productieniveau, is vaak slechts vijf tot twintig procent. Ben je als bedrijf dan zo maatschappelijk betrokken dat je het verschil met het minimumloon zelf betaalt of denk je alleen aan de cijfers? In de praktijk zijn de meesten daarom één jaar in dienst, want zo lang lopen al die regelingen. En het bepalen van de loonwaarde is fictief, het is nattevingerwerk.’

Handleiding

‘Ook zijn mensen in het vrije bedrijf vaak niet bekend met de problematiek, zoals autisme. Daarom is er een jobcoach nodig die de werkgever tips geeft over hoe om te gaan met de leerling met een beperking en die hem op de werkplek begeleidt. Wij geven vaak een handleiding mee, waarin staat hoe men moet omgaan met iemand met autisme. Als de leerling het niet meer weet, overhandigen zij die. In de arbeidstoeleiding kijken wij zo ver achter de komma, dat we de juiste keuze maken. Na vijftien jaar ervaring durf ik te zeggen dat plaatsing altijd lukt.’

Van Voorthuissenschool Haarlem

De Van Voorthuissenschool is een van de scholen van Stichting Spaarnesant in de gemeenten Haarlem en Haarlemmermeer. De school kent twee zmlk-afdelingen: speciaal onderwijs (4- tot 12-jarigen) en voortgezet speciaal onderwijs (12- tot 18-jarigen), in totaal ongeveer 185 leerlingen. Daarnaast begeleidt de school jaarlijks kinderen op reguliere basisscholen, scholen voor speciaal basisonderwijs en praktijkonderwijs in de vorm van externe dienstverlening. De school verzorgt tot drie jaar na plaatsing de nazorg.

Anke Verslagers werkt sinds 1989 in het speciaal onderwijs en is vijftien jaar actief als stagecoördinator.

Kijk voor meer informatie op: voorthuiss.nl

Kwaliteitseisen

Ondersteuning van mensen met autisme en verstandelijke beperking vraagt:

- Zorg, begeleiding, onderwijs, wonen en werken **op maat** waarbij het **autisme voorop** moet staan.
- Het meenemen van de hele **context** rondom de persoon. **Ouders en verwanten** kunnen gezien worden als eerste professional en grootste kennisbron op het gebied van de zorg en begeleiding aan het kind.
- Doelen die gericht zijn op het stimuleren en onderhouden van de hoogst mogelijke mate van **ontwikkeling** en **zelfstandigheid** en **autonomie**, rekening houdend met de **draagkracht** van ieder individu.
- Vroegtijdige, voortdurende, periodieke, oplossings- en handelsgerichte **diagnostiek**. Een intelligentieonderzoek kan hier onderdeel van zijn, maar is geen eindpunt. Hier hoort een duidelijk beeld van beperkingen en behoeftes op alle ontwikkelingsgebieden bij, zoals de zintuiglijke waarneming, communicatie en emotionele ontwikkeling, de opbouw van spannend en angsten, maar ook de manier van ontspannen, interesses en sterke kanten.
- Het **preventief** inzetten en aanpassen van behandeling en begeleiding op de **oorzaken van gedrag**.
- Om ontregeling tegen te gaan, dienen alle **overgangen** in het leven op individueel niveau en proactief begeleid en bewaakt te worden.
- Een **dagbestedings- of werkplek** passend bij de behoeften en beperkingen, maar zeker ook bij interesses en kwaliteiten van de persoon.

Meer informatie over de NVA-Expertgroep Autisme en Verstandelijke Beperking: autisme.nl/verstandelijkebeperking
expertgroepvb@autisme.nl

